

ITEM N . 11315/53

HUNGARY

PRISONS AND CAMPS /2506/

M.J.
13 Nov
VII/911/o

New Refugees In RAKICSAN. A Tragic Attempt To Escape Into Austria.

SOURCE TRIESTE:

A 20 -year- old young man who left Hungary in December 1952.

DATE OF OBSERVATION:

From 16 April to 16 July 1953.

SUMMARY:

Description of two Hungarian officers. One is the former commander of the frontier guards at SZENTGOTTHARD, and the other an ex-officer of the hussars who was shot by Yugoslavs while attempting to escape from Yugoslav territory.

EVALUATION COMMENT:

The reported escape case is UNCONFIRMED in our files, as are the names, except for that of CSONGRÁDI NAGY.

It must be pointed out that the composition of this report is extremely careless and the wording clumsy. It is possible that subsource was a rather talkative person, but in such case the interviewer must put the material in a certain order to enable the reader easily to understand the stated facts and circumstances.

We are sorry to state that the reports of the TRIESTE Bureau very often are written in such a way that it is hard to understand the text.

X X X

Mikor ÁKOSFALVIT, CSONGRÁDI NAGYOT, BESENYEIT és HORVÁTHOT elvitték április elején, forrás egyedül maradt a RAKICSANI szegényházban a besugóval, BÖTYKÖSSSEL, de hamarosan megérkezett két új emigráns, szintén a vizsgálati börtönből jöttek: KOCSÁN István és JAGODICS Tibor. KOCSÁN 24 éves, LENTIKÁPOLNAI lakos, mind JAGODICS is összeültetésbe került a kommunista államrenddel, mert december 23-án /1952/ STALIN nevenapján, mulatozás közben fröccsel leöntötte STALIN és RAKOSI arcképét, az ÁVH elvitte ezért és megverték, de aztán kiengedték, attól kezdve állandó rendőri felügyelet alatt állt. Nyugatos, mint katona járt Ausztriában. JAGODICS Tibor SZTALINVÁROSBAN dolgozott

/more/

szabadságra ment LENTIKÁPOLNARA, szabadsága után kijelentette magát a községházán, mintha munkahelyére ment volna vissza. JAGODICS mint levén járt Ausztriában.

Ez a két emigráns mindössze 4-5 napot töltött a RAKICSÁNI szegényházban, együtt szöktek meg Ausztria felé, forrás lerajzolta nekik az utirányt és másnap este már meg is szöktek. Sikerült. Együtt szöktek hazulról is, HÓDOS környékén lépték át a határt. Ötliteres demizsonban bort vittek, meg-megálltak, nagyot húztak belőle. Nem találkoztak senkivel a határ átlépése közben.

Április 11-e körül történt. Ugyanaznap este, amikor a fenti két barát elindult, érkezett meg NAGY László egyedül. 31-32 éves volt, 187 cm. magas, jólmegtermett, bajszos, erősen kopaszodó barna, EGERI származású. A HORTHY-éra alatt huszártiszti akadémiát végzett, karpaszományos zászlós. Nyugatos volt, ott kapta a zászlósi rangot. Az oroszok elfogták Ausztriában és úgy volt, hogy kivizzik a Szovjetbe, miután lovát elszedték, de sikerült megszöknie. Szövetkezeti ellenőr volt SZENTGOTT-HARDON, ahol BARTA István hadnaggyal megismerkedett.

BARTA István 24 éves, Kossuth Akadémiát végzett, népidemokratikus tisz, helyőrségparancsnok volt a zöldparolis határvadászoknál. Erősen magyar érzelmű. A SZENTGOTT-HARDI helyőrségen a fenti beosztásban bőséges alkalmat nyílott arra, hogy betekinthessen a szovjet kiszipolyozás és hódoltság belső titkaiba. Környezetében csupán hasonló nemzeti érzelmű legénységet tűrt meg, a kommunista mentalitásukat áthelyezte másra, épp ezért a politikai tiszttel állandó surlódásban volt és már félős volt: megbizhatatlannak minősítik és az ország belsejébe helyezik át. Ezért már régóta megérlelődött benne a szökési szándék és igyekezett ezt minél előbb megvalósítani. Ebben a szándékában teljes mértékben osztozott NAGY László a volt huszártiszttal, akivel belső baráti viszonyba került és szükségüket együtt hajtották végre.

Minthogy BARTHA Istvánnak korlátlan hatalma volt a helyőrségen belül és az ő feladata volt a járőrök mozgását irányítani és megszabni, a szökésük napján, 1953 január közepén úgy intézkedett, hogy a hódosi határszakaszra ő megy ki személyesen ellenőrizni, így az ott szolgálatot teljesítő határőröket más zónába osztotta be.

NAGY Lászlóval előzőleg megbeszéltek mindent és elindultak a határ felé, de BARTA magával vitte idomított farkaskutyáját is, mely 300 méteres körzetben mindenféle emberszagot megérez és azzal jelzi, hogy a gazdája melléhez úti az orrát, de nem ugat. Odaértek a dróthoz, arra rátettek egy vastag léceket és azon átmentek. Ez HÓDOSON történt. BARTA katonaruhában volt, pisztollyal. A jugoszláv őrháznál jelentkeztek, BARTAT három hétig hallgatták ki. Jelentéséből 360 oldal /gépelt/ lett.

/more/

3.

PETÁNSZKI-környékbeli falura vitték mind a kettőt, RAGONYARA. Szállodában laktak, börtönbe nem zárták be őket.

A legjobb ételekkel és italokkal látták el a két emigránst. Kihallgatás után NAGYot elvitték RAKICSÁNba. BARTA István egy héttel később érkezett ugyanoda, körülbelül április 17-e körül.

A szállodában megígérték nekik, utlevéllel kiengedik őket Ausztriába. A jugoszláv hatóságok megszegtek ígéretüket. Pénzt ugyan adtak nekik a kihallgatás alatt, de utána már változott a hangnem. Kérték a két barátot, maradjanak náluk, a hirszerző iroda vezetői lesznek. Nem fogadták el az ajánlatot azzal az érveléssel, hogy ők Ausztriába szándékoznak emigrálni. Akkor vitték el őket RAKICSÁNra, ahol felvilágosították mindkettőt a helyzetről. A kihallgatásuk ott is folytatódott nekik épp úgy, mint a hírforrásnak.

Április hó második felében BARTA és NAGY kétszerkészt szer kísérelték meg a szökést Ausztria felé, de mindkét esetben sikertelenül. Először riadókészültségbe ütköztek egy jugoszláv szökevény miatt, második esetben ZSIDEK gazdasági felügyelő kihallgatta szökési tervük megbeszélését az ablak alatt.

Ez a megbeszélés április 21-én volt, este. Az ablak nyitva volt, előzőleg ittak, tehát a társalgás eléggé élénken folyt. Megbeszélték, hogy BARTA rejtjelesen ír majd forrásnak Ausztriából, ahova egyébként a hátukon el akarták vinni. Este 8 órakor indultak négyen: TÓTH József, 19 éves, csonka, egy keze feje hiányzik, a másik kezén mindegyik ujjának a fele van meg és a félszemére van. 1945-ben bombagyutacsot reszelt, a közlében álló orosz meghalt. BRUSNYÁK István, 63 éves, magas, derék ember, kapus volt a szegényházban, ALSÓLENDVAI születésű, magyar katona volt 1919-ben. 1950-ben szökött át Magyarországról Jugoszláviába, REDICSNél.

A besugó ZSIDEK, már 8 óra 10 perckor telefonált az UDBÁnak, az igazgatóval /upravnik/ együtt. Az UDBA nagy készültséggel kiszállt RAKICSÁNra, a másik része a határra, riadóállapotban. Már várták őket. A szökevények látták is az UDBAs autót az országuton, de nem tudták, hova mennek.

Egy UDBAs bement hozzá is a szegényházba és megkérdezte tőle: Ez volt BARTA Pista ágya? Ő már akkor tudta, hogy elárulták barátait. Hol vannak? -Bementek MURASZOMBATra vacsorázni. Így beszéltek meg NAGYal.

Azok meg folytatták utjukat. Elől ment BRUSNYÁK, utána BARTA, NAGY László, TÓTH. A határ előtt 500 méterre huzódó országúthoz értek, amely a töltésen kanyarog. Elsőnek BRUSNYÁK lépett fel és utána BARTA. A másik oldalon állt egy jugoszláv határőr kutyával, a kutya elfogta BRUSNYÁKot a nadrágján. BARTAt is elfogta a jugoszláv katona és az országuton kísérték őket az UDBARA. A másik kettő lefeküdt a töltés alatt s a határőr nem

4.

vette őket észre. TÓTH megijedt és társát elhagyva, visszament RAKICSÁNra. NAGY LÁSZLÓ ott maradt. Miközben a határőr hajította befelé őket, BRUSNYÁK leugrott az ut jobboldalára, ugyanabban a pillanatban BARTA a másik oldalon. A kutya nem tudott elszabadulni, mert a határőr derekához volt szíjazva, de utánuk lőtt mind a kettőnek, nem találta el őket. BRUSNYÁK visszafordult és visszament RAKICSÁNra. BARTA továbbpróbálkozott a szökéssel, de még az éj folyamán elfogták és bekísérték. bevitték MURASZOMBATra és bebörtönözték.

NAGY László eltévedt, nem tudta, merre van a határ. 22-én reggel kiszállt az UDBA RAKICSÁNra és Tóthot elvitték a PETRINYEI lágerbe. BRUSNYÁK meguszta, ott maradt mint kapus. Még ma is ott van.

22-én d.e. a határ közelében egy rozsföldön volt NAGY elbujva. Egy arramenő kislánytól kérdezte, hogy merre van a határ, de az nem tudott magyarul. hazament és elmondta az apjának, hogy a roszbán van egy magyar ember. Apja elment a határőrökhöz és jelentette. Négy határvadász indult kutyákkal az embervadászatra. Akkor NAGY meglátta őket neszírói, elkezdett szaladni. A határőrök "ÁLLJ"-t kiabáltak, nem állt meg és akkor géppisztollyal lőttek, sorozatot adtak le utána, találat érte, meghalt.

Ott a helyszínen temették el, ruháját levették és az kapta meg, aki elásta. Sirdomb, vagy bármiféle jel nincs rajta.

Előérzete volt, előző este ezt a nótát énekelte:

Én már többet boldog ember nem leszek
Lebukok egy csodás hajnalon....
Festett száju nők, pezsgős vacsorák.

24-én ment ki újra az UDBA. Kérdezték tőle: tudott-e a szökésről? Tudtam. Miért nem jelentette? Ő magyar, válaszolta, nem olyan spiceli, mint ZSIDEK, aki pénzért elárulta. Forrás többé ZSIDEKnek nem köszönt attól kezdve. BARTAt ZÁGRÁB környékére vitték, onnan is megszökött július 15-én, 16-án megint elfogták, Szlovéniába vitték. Ott egy másodpercere láthatta forrás, mert bevitték az irodára.

End.